Hálózatok (20. rész)
ARP, RARP, BOOTP, DHCP, CDIR

Folytatjuk tovább az internet vezérlő protokolljainak ismertetését, majd rátérünk az IP protokoll egyre égetőbb problémájára: a még szabadon kioszthatóIP címek vészes fogyására.

Sorozatunk előző részében megismerkedtünk az *IP* címekkel, amelyek lehetővé teszik a gépek egyértelmű azonosítását az interneten. Felmerül azonban egy probléma: a gépek hálózati csatolói mit sem tudnak ezekről a címekről, ők ugyanis egy alacsonyabb szinten, az adatkapcsolati rétegben működnek.
Emlékezzünk vissza, hogy az adatkapcsolati réteg felelős azért, hogy egy *LAN*-on belül az állomások üzeneteket küldhessenek egymásnak keretek formájában. Mivel a kommunikáció nyílt csatornán zajlik, ezért az összes gép megkapja az összes keretet, majd ebből kell kiválogatniuk azokat, amelyek nekik szólnak. Így minden keret esetében meg kellett mondanunk a célpont hálózati csatolójának *MAC* címét. Ez például az *Ethernet* esetében egy 48 bites azonosító, amely a világ összes *Ethernet* hálózati kártyájában különböző.
Amikor az útválasztó az alhálózattól megkap egy olyan csomagot, amely egy, a saját hálózatán belüli géphez tart, akkor a kérdéses csomagot ki kell „bontania”, majd annak tartalmát az adatkapcsolati réteg segítségével keretek formájában eljuttatnia a címzetthez. Az adatkapcsolati réteg azonban egy *MAC* címet vár, a beérkezett csomag fejléce azonban *IP* címet tartalmaz. Az útválasztónak tehát ki kell derítenie az adott *IP* címhez tartozó hálózati csatoló *MAC* címét. Ehhez a legegyszerűbb módszer az, ha az útválasztó „bekiabál” a *LAN* csatornájába, hogy az adott *IP* cím gazdája jelentkezzen. Erre szolgál az ARP nevű protokoll.

ARP (Address Resolution Protocol)

Az *ARP* protokoll tehát az *IP* címek *MAC* címekre történő leképezésére szolgál. Működése nem túl bonyolult. Ha egy gép érdeklődni szeretne például a 213.178.107.36 *IP* címhez tartozó *MAC* cím iránt, akkor csak küld egy adatszórásos üzenetet, amelyben megkérdezi: „Kié a 213.178.107.36 IP cím?”. Erre az üzenetre minden gép reagálni fog, és összehasonlítja saját IP címét a kérdésben szereplővel. Amelyik gép *IP* címe egyezik, az visszaküld egy válaszüzenetet, amelyből a kérdező megtudja a keresett gép *MAC* címét.
Ahhoz azonban, hogy az *ARP* igazán hatékony legyen, szükség van némi optimalizálásra. Beláthatjuk, hogy nem igazán járható az az út, ha minden egyes beérkező csomag esetén újra és újra érdeklődünk a *MAC* cím iránt. Mivel a gépek *IP* címei és hálózati csatolói nem változnak túl nagy gyakorisággal, ezért a birtokunkba került *MAC* címeket egy darabig eltárolhatjuk a memóriában. Persze ha mégis bekövetkezik valami változás, akkor arra gyorsan kell reagálnunk, így a gyorsítótárban tárolt információk érvényességének pár percen belül le kell járniuk.
A hatékonyságot tovább növelhetjük azzal, ha egy *MAC* cím után érdeklődő gép az *ARP* keretben a saját *IP* címét is elhelyezi. Ezt a címet pedig a *LAN* összes gépe eltárolhatja a gyorsítótárában, így az *ARP* keretet küldő gép *IP* címe már mindenki számára ismerté válik.
Amikor egy gép elindul, mindig küld egy *ARP* keretet, amelyben a saját *IP* címéhez keresi az ahhoz tartozó *MAC* címet. Ezzel egyrészt a *LAN* gépei tudomást szereznek az újonnan elindult gép *IP* címéről, másrészt így elkerülhető az *IP* cím ütközés. Ha ugyanis válasz érkezne a gép által küldött *ARP* keretre, akkor az azt jelentené, hogy a hálózaton valaki más is rendelkezik ugyanazzal az *IP* címmel. Ilyen esetben a gépnek nem szabad elindulnia.
Mi a helyzet azonban akkor, ha a keresett gép egy másik *LAN*-on található? Tegyük fel, hogy van egy *B* osztályú címtartományunk (például a 172.16.x.x), és a gépeinket két különálló *LAN*-ba szervezzük. A két hálózatot egy útválasztó köti össze, amelynek két *IP* címe van, tehát mindkét *LAN*-nak tagja.
Tegyük fel, hogy az A gép üzenetet szeretne küldeni a *C* gép számára, ám nem ismeri annak *MAC* címét, ezért egy *ARP* keretet bocsát a hálózatra. Ezt a keretet azonban a *C* gép sosem fogja megkapni, mivel az útválasztó nem továbbítja az adatkapcsolati réteg adatszórásos kereteit.
Erre a problémára két megoldás is létezik. Az első az, hogy az útválasztó válaszol azokra az *ARP* kérésekre, amelyek egy másik hálózatbeli gép iránt érdeklődnek. Ha tehát az A gép érdeklődik a *C* gép *MAC* címe iránt, akkor ennek hatására az útválasztó elküldi *A*-nak a saját *MAC* címét, így az A minden *C*-nek szóló keretét az útválasztóhoz továbbítja. Az útválasztó ezután gondoskodik arról, hogy ezek a keretek eljuthassanak *C*-hez. Ezt a technikát nevezzük ***helyettesítő ARP-nak (proxy ARP)***.

Ez a megoldás feltételezi azt, hogy az útválasztó pontosan tudja, mely alhálózatokat szolgálja ki. A másik megoldás szerint ezt a „tudást” inkább a gépekre kéne bízni, azaz fel kell ismerniük, hogy a keresett gép egy másik hálózatban van. Ebben az esetben az összes forgalmat egyből az útválasztó felé irányítja.

RARP, BOOTP, DHCP

Láttuk, hogyan tudjuk az *IP* címeket leképezni *MAC* címekre. Időnként azonban ezt fordítva is meg szeretnénk tenni: egy ismert *MAC* címhez keressük a hozzá tartozó *IP* címet.
Erre a legjobb példa az, amikor egy olyan munkaállomást indítunk, amely nem rendelkezik háttértárolóval, így magát az operációs rendszert is a hálózatról tölti be. Amikor a gép elindul, akkor fel kell vennie a kapcsolatot a fájlszerverrel, ahonnan letölti az operációs rendszert tartalmazó képfájlt. Ehhez azonban a gépnek meg kell tudnia az *IP* címét.
Erre szolgál a ***RARP (Reverse Address Resolution Protocol)***, amely tulajdonképpen az *ARP* fordítottja, csak itt a *MAC* címet adja meg, és az ahhoz tartozó *IP* címre kíváncsi. Amikor a *RARP* szervert futtató gép meglátja ezt a kérést, akkor egy táblázatból kikeresi, mi az adott géphez rendelt *IP* cím, majd azt visszaküldi.
A *RARP*-nál is felmerül az a probléma, hogy az útválasztók nem továbbítják az adatkapcsolati réteg szintű adatszórásos forgalmat, tehát minden *LAN*-nak rendelkeznie kéne saját *RARP* szerverrel. E probléma megoldására jött létre a ***BOOTP (Bootstrap Protocol)***, amely adatkapcsolati réteg szintű keretek helyett *UDP* csomagokat használ.
A *BOOTP* működése nagyon egyszerű. Amikor a gép elindul, a 255.255.255.255-es *IP* címre (amely az adatszórásra fenntartott speciális *IP* cím) egy *UDP* csomagot, úgynevezett *BOOTREQUEST* csomagot küld, amely tartalmazza a gép *MAC* címét. Ezután vár a válaszra, ha az nem érkezik meg egy bizonyos időn belül, megismétli a *BOOTREQUEST* csomagot.
A *BOOTP* kiszolgáló a *BOOTREQUEST*-re válaszul egy úgynevezett *BOOTREPLY* csomagot küld, amely tartalmazza a gép *IP* címét, a képfájlt tároló fájlszerver címét, valamint az alapértelmezett átjárót és az alhálózati maszkot. Ezután a gép kapcsolatba lép a fájlszerverrel, és például a ***TFTP (Trivial File Transfer Protocol)*** protokoll segítségével letölti az operációs rendszert tartalmazó képfájlt.
Manapság azonban már szinte az összes számítógép rendelkezik háttértárral, így önállóan is képes betölteni az operációs rendszerét, csak a hálózati beállításokat kell „letöltenie”. Ezért a *BOOTP*-t továbbfejlesztették úgy, hogy az alkalmasabb legyen az olyan számítógépek konfigurálására, amelyeket gyakran hordoznak hálózatok között (például laptopok), ezzel megkönnyítve a felhasználók és a rendszergazdák életét. Erre szolgál a ***DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol)***.
A *DHCP* ugyan felülről kompatibilis a *BOOTP*-vel, mégis számos dologban különbözik tőle. Ezek közül a legfontosabb az, hogy a *BOOTP* esetében a gépekhez történő *IP* címhozzárendelés általában statikusan történik, azaz egy adatbázisban előre meghatározzuk, hogy melyik gép melyik *IP* címet kaphatja meg. A *DHCP* esetében a címkiosztás általában dinamikus, tehát legtöbbször csak egy halmazt definiálunk, amelyből kiosztjuk a címeket a gépek számára. Egy állomás bekötése egy *DHCP*-t használó hálózatba igazából nem több, mint a hálózati kábelt a géphez csatlakoztatni.

Többesküldés (multicasting)

Bizonyos alkalmazásoknak szüksége lehet arra, hogy egy csomagot egyszerre több címzetthez is eljuttathasson. Ilyen például egy videokonferenciát megvalósító program. Az adatszórás, mint megoldás, természetesen szóba sem jöhet, hiszen a csomagok olyan gépekhez is eljutnának, akik nem is érintettek a kommunikációban (nem beszélve arról, hogy az útválasztók általában nem továbbítják az adatszórásos csomagokat). Az ***unicast***, azaz amikor a csomagot egyesével elküldjük az összes címzetthez sem bizonyul mindig hatékonynak. Tegyük fel, hogy a videokonferencia két résztvevője ugyanabban a távoli hálózatban van. Az ***unicast*** használatával két ugyanolyan csomagot küldünk a hálózat felé, ami erőforrás-pazarló. Sokkal hatékonyabb lenne, ha csak egy csomagot küldenénk, amit a kommunikációban résztvevő mindkét fél megkapna.
Erre jelent megoldást a ***többesküldés (multicasting)***, amely lehetővé teszi, hogy egy csomagnak több címzettje is lehessen. A többesküldésről technikájáról már ejtettünk pár szót a hálózati réteg elméleti tárgyalásakor. Most azt tekintjük át, miként is működik ez az Internet esetében.
A többesküldés megvalósításának első kérdése az, hogy miként lehet összehozni azt az *IP* protokollal. Erre szolgálnak a speciális *D* osztályú *IP* címek ***(224.0.0.0 – 293.255.255.255)***. Minden, ebbe a csoportba tartozó *IP* cím egy többesküldési-csoportot határoz meg, így a kommunikációban résztvevő gépek külön *IP* címmel rendelkezhetnek. Könnyen kiszámolható, hogy egyszerre 250 millió csoport létezhet, amely az internet mai méretét tekintve (lásd később) nem tűnik túl soknak, minden estre ma még elégnek bizonyul.
A többesküldési-csoportoknak két fajtája van: az állandó és az ideiglenes. Az állandó csoportok olyanok, amelyek folyamatosan léteznek. Ilyen például a 224.0.0.1, amely a *LAN*-on belüli összes gépet tartalmazza. Szintén állandó csoport a 224.0.0.2, amelynek a *LAN*-on lévő útválasztók a tagjai.
Az ideiglenes csoportok viszont nem léteznek állandóan, ezeket használat előtt mindig létre kell hozni. A csoportokhoz a gépek szabadon csatlakozhatnak, illetve kiléphetnek onnan. Egy csoport akkor szűnik meg, amikor már egy gép sem csatlakozik hozzá.
A többesküldést speciális útválasztók valósítják meg, amelyek gyakran egybe vannak építve a „közönséges” útválasztókkal. Ezek bizonyos időközönként megkérdezik a hozzájuk kapcsolódó hálózat gépeit (általában többesküldéssel, a 224.0.0.1-es címen keresztül), hogy mely többesküldési csoportoknak a tagjai. Ezt az úgynevezett ***IGMP (Internet Group Management Protocol – internet csoportfelügyeleti protokoll)*** segítségével végzik, amely az *ICMP*-hez nagyon hasonló vezérlőprotokoll. A többesküldéses útválasztók feszítőfák felállításával jelölik ki a többesküldéses csomagok útvonalát (lásd sorozatunk 17. részét).

CIDR (Classless InterDomain Routing)

Az *IP* jelenlegi verziója (az *IPv4*) jól bevált, kiforrott protokoll, bizonyítékul szolgál erre az Internet hihetetlen méretű terjedése. Ironikus módon a hálózat nagyléptékű

növekedése fogja az *IPv4* vesztét is okozni: a szabad (még ki nem osztott) *IP* címek száma vészesen csökken. Pontosabban nem is a szabad *IP* címek fogynak, hiszen abból több mint 4 milliárd létezik. A gond a címek tartományokra való tagolásából adódik. Mint utóbb kiderült, elég szerencsétlen módon sikerült az osztályokat megválasztani: az A osztályú tartományok a legtöbb hálózat számára túl nagy, a *C* osztályúak pedig túl kicsik. Sok intézmény tehát érthető módon *B* osztályú tartományokért folyamodott. Egy felmérésből azonban kiderült, hogy a *B* osztályt birtokló hálózatok jelentős része nem is használja ki igazán címtartományát, akár egy *C* osztályú címcsoporttal is vígan működhetne. Az üzemeltetők mégis egy *B* csoportot kérvényeztek, hiszen így nem okoz majd kellemetlenséget, ha a gépek száma egyszer majd 254 fölé emelkedik. Így azonban *IP* címek milliói mennek veszendőbe.

Ez a probléma valószínűleg elkerülhető lett volna azzal, ha a *C* osztályú címeknél 8 helyett 10 bitet szánunk a gépek azonosítására. Ez már elegendő lett volna a hálózatok többségének, így tényleg csak az folyamodott volna *B* osztályú tartományért, akinek tényleg szüksége is lett volna rá.

A most használt címtartományok másik problémája az útválasztók táblázatainak növekedésében jelentkezik. Az útválasztók számára az *IP* címek két részből állnak: a számukra teljesen érdektelen gépcímből, és a hálózatcímből. Az útválasztóknak minden hálózatcímhez fenn kell tartaniuk egy bejegyzést a forgalomirányító táblázatukban, amely megadja, hogy melyik kimeneten kell az arrafelé tartó csomagot továbbítani.

Ahogy egyre gyarapszik az Internethez kapcsolt hálózatok száma, úgy nőnek az útválasztók táblázatai. A nagyméretű táblázatokkal azonban máshogy kell bánni. Egyrészt több memória is kell hozzá, másrészt komplexebb kereső algoritmusok, amelyek segítségével az útválasztók gyorsabban megtalálhatják a kívánt bejegyzést. Sok, régebbi útválasztó által használt eljárás elavul, így azok az útválasztók nem tudják hatékonyan ellátni feladatukat.

A nagy méretű táblázatokkal azonban más baj is van. Az útválasztóknak folyamatosan cserélgetniük kell egymás között a táblázatuk tartalmait. Kis méretű táblázatok esetében ez könnyen ment, nagy méret esetében azonban a folyamat egyrészt lassú, másrészt sérülékeny. Egy nagyobb adatmennyiség nagyobb valószínűséggel sérül meg egy átvitel alatt. A sérült táblázatok pedig sok galibát okozhatnak a forgalomirányításban.

A forgalomirányító táblázatok azért nőnek ilyen mértékben, mert az *IP* címek nem tartalmaznak semmiféle információt arra nézve, hogy az adott hálózat merre található (nem tükrözik az Internet topológiáját). Ha például kiköthetnénk azt, hogy az *IP* címek első három bitje a földrészt, a következő öt pedig az országot jelölje, ahol az adott hálózat található, akkor a forgalomirányító táblázatban jelentős számú bejegyzést megspórolhatnánk. Sajnos erre a rendelkezésre álló 32 bit már kevés, nem is beszélve arról, hogy ez a megoldás nem használná ki hatékonyan a címeket, hiszen a kisebb országok is ugyanannyi címet kapnának, mint a nagyobbak.

Sajnos erre a két problémára nem létezik igazi megoldás (illetve létezik: az egész *IPv4* lecserélése egy újabb verzióra). Csupán annyit lehet tenni, hogy bizonyos intézkedésekkel időt nyerünk, de előbb vagy utóbb ismét szembekerülünk ezekkel a gondokkal.

Az egyik ilyen intézkedés, amely segítségével elódázható az Internet problémáinak megoldását a ***CIDR (Classless InterDomain Routing – osztály nélküli tartományok közötti forgalomirányítás)***, amely „megreformálja” a *C* osztályú *IP* címtartományok kiosztását. Először is, akinek nincs szüksége egy teljes *B* osztályú tartományra, mert például csak 400 gépet szeretne az Internethez kapcsolni, akkor az kap egy 512 darab címből álló egybefüggő címblokkot (két összefüggő *C* osztályú címtartományt). Akinek több gépe van, például 2000, az nyolc darab *C* osztályú tartományt kap.

A kiosztásnál azonban azt is figyelembe veszik, hogy az adott hálózat a világ melyik pontján található. Ha például ***Európában***, akkor a címeket a 194.0.0.0 – 195.255.255.255-ig terjedő tartományból osztják ki. Ezzel csökkenthetjük a forgalomirányító táblázatok méreteit, hiszen ha az útválasztó egy ilyen címmel találkozik, akkor egyből az alapértelmezett európai átjáróhoz küldheti.

Persze az európai útválasztóknak részletes ismeretekkel kell rendelkezniük az európai hálózatokról. Felmerül a kérdés, hogy mivel felrúgtuk az eddig használt *IP* címosztályokat, az útválasztók miként döntik el egy csomagról, hogy azt mely hálózat útválasztójához kell továbbítania? Továbbá nem áll-e fent megint a forgalomirányító táblázatok méretének megugrásának veszélye?

Az utóbbi kérdésre a válasz az, hogy nem tartunk fent minden *C* osztályú *IP* címnek külön bejegyzést, hiszen a *CIDR* használatával örökre búcsút mondunk az *IP* címek ily módon történő felosztásának. Most már mi határozzuk meg, hogy az *IP* címből hány bit szolgáljon a hálózat azonosítására. A forgalomirányító táblázatban csak a kiosztott címcsoport alapcímét és annak 32 bites maszkját tároljuk el. (Például egy intézmény igényt tart 2048 darab *IP* címre, így megkapja a 192.24.0.0 – 194.24.7.255-ig tartó címeket. A maszk azt mondja meg, hogy hány bit szolgál a hálózat azonosítására. Jelen esetben 21 darab bit, így a maszk 21 darab egyesből, és 11 darab 0-ból fog állni. Egy hálózat alapcímén a kiosztott címcsoport első címét értjük, jelen esetben ez a 192.24.0.0).

Tegyük fel, hogy beérkezik egy olyan csomag, amely a 192.24.2.5-ös *IP* címre tart. Ilyenkor az útválasztónak végig kell néznie a forgalomirányító táblája összes bejegyzését, és mindegyiken el kell végeznie a maszkolást, azaz egy logikai ÉS műveletet a csomag célpont címe és az adott bejegyzés maszkja között. Ha az így kapott érték megegyezik az adott hálózat alapcímével, akkor megtaláltuk azt a hálózatot, ahova a csomag tart, így továbbíthatjuk a megfelelő útválasztó felé.

A következő részben megismerkedünk az *IP* protokoll új generációjával, az *IPv6*-al, amely 32 bit helyett 16 bájton tárolja a címeket, kiküszöböli az *IPv4* hibáinak nagy részét, és mindezek mellett sokkal hatékonyabb és rugalmasabb is nála.

Garzó András
garzo@interware.hu